

Dr. GYÖRGY LAJOS:

HITVALLÁSOS KÖZÉPISKOLÁINK SZELLEME ÉS HIVATÁSA

1935/36, III. évf. 5-6. sz. 291-294. l.

Hol töprengve, hol lesújtva, hol meg csüggeteg megadással nézzük immár két évtizede hitvallásos középiskoláink vergődését. Egy időben életünkért aggódtunk, aztán fennmaradásunkért küszködtünk, s bár itt-ott még ma is védekezésre kényszerülünk, általában úgy látszik, mintha már bizonyos nyugalmi helyzet alakult volna ki. Várva várt és óhajtva óhajtott idő ez, hogy egyszer már ne csak politikai kérdésnek és anyagi erőfeszítésnek, hanem pedagógiai és didaktikai feladatnak is lehessen tekinteni középiskolánkat. Ezen az építő oldalon nem kisebbek és nem jelentékenyebbek a tennivalók, mint voltak a védelmi vonalban. Sokat kell gondolkoznunk, írunk, beszélnünk és tanácskoznunk, míg a leghelyesebb szempontokat megnyerjük és a legjobb módszereket kialakítjuk.

A cél, amely felé mindnyájunknak egy akarattal törekednünk kell, nem lehet más, mint kiválónak, minőségileg a lehető legjobbra emelni az iskolánkat. Ha kiváló és minőségileg a lehető legjobb nemzedéket akarunk jövőnknek nevelni, nem is lehet más a törekvésünk. Sok eszköz, sok módszer vetődhetik itt fel. Néhány kérdést, amelyről úgy érezzük, hogy alapvető jellegű a hivatási szellem meghatározásában, röviden körvonalazunk.

1. NEVELŐ SZELLEM.

Még ha csak egyéni benyomás lenne, akkor sem rejthető véka alá az a megfigyelés, hogy a munkát meghatározó tanterv, mely a tanárt és a tanulót szinte lélegzetvételt sem engedő elviselhetetlen módon nyomja, merőben racionalista szellemű. Nagyjából ez a magyarázata annak a ferde képnek, mint ha a középiskolánk minden munkája csupán a tanterv pontos keresztülvitelére, az állami követelmények gondos teljesítésére, az iskolafelügyelők megelégedésének megnyerésére szorítkoznék, s mint ha minden célja egyedül a bakkalaureátusi vizsgálatban zsugorodnék össze. Ha ez így van, ha a tanterv csak az értelem művelését erőszakolja és szinte módot sem ad más lelki erők megmozgatására, akkor azt kérdezzük, hogy hol marad az ember, amely az értelmén kívül érzelem és akarat is, és hol marad a kultúra, amelyről ma a totális és lelki struktúrák idejében egészen téves és meghaladott álláspont a racionalizmusnak az a felfogása, hogy csak az értelem eredménye. A modern pedagógia, amely vére a keresztény felfogással teljes összhangba jutott, ezzel ellentétben ma világszerte az hirdeti, hogy a kultúra valamennyi lelki erőnek együttes folyamánya, tehát az iskolának az érzelmi és az akarat mozzanatokra ugyanolyan súlyt kell vetnie, mint az értelemre.

Mindenki előtt nyilvánvaló lehet, hogy ez az a pont, ahol a tanterv és a hitvallásos iskolánk szelleme éles ellentétbe, sőt összeütközésbe kerül egymással. A régi gimnázium és a mai lyceum között nem az a gyökeres különbség, hogy a román

nyelv meg a román nemzeti tárgyak nyomultak az élre, hanem az, hogy lelki és szellemi egységét mereven más két világnézet zilálja. Ezért nem tud sem az egyik, sem a másik irányban kielégítővé formálódni. Ezt az ellentétet megszüntetni, a súrlódást elsimítani, a kétféle törekvést egybeforrasztani, bármennyire nehéznek látszik is, az első és a legfontosabb feladatunk. Megoldandó alapkérdés tehát, hogy a keresztény pedagógia nevelési elveit — hiszen ezekben gyökerezik az iskolánk szelleme — a racionalista keretben miképpen tudjuk érvényre juttatni, azaz egyszerűbb szavakkal kifejezve: a tanításba hogyan illesztjük be nevelési elveinket úgy, hogy a tantervi követelményeknek, de a korszerű pedagógia irányával egyező keresztény szempontjainknak is eleget tehesünk. Az adottságokat figyelmen kívül nem hagyhatjuk, de azt sem engedhetjük meg, hogy saját lelkiségünk teljesen háttérbe szoruljon, vagy éppen egészen elhalványodjék. Megfontolásra még nem került ennek a rendszere, senki hozzá nem nyúlt, kidolgozatlan, körvonalaiiban is vázolatlan. E nélkül pedig középiskolánkat nem érezhetjük a maga sajátos hivatásának irányába haladni.

2. KÖZÖSSÉGI SZELLEM.

Bizonyára abban az észrevételünkben is egyetért velünk mindenki, hogy iskolánk és életünk közé olyan mélységes szakadék húzódott, hogy a nagy távolság miatt egyik a másikat valósággal nem látja. Efféle vád a középiskola ellen többé-kevésbé mindig és mindenütt fennállott, de nálunk s a mi esetünkben olyan arányokban mutatkozó jelenség, amely jogos aggodalmakat kelthet minden szemlélőben, aki az iskola és az élet között természetes összefüggéseket keres.

Az olyan iskola, amely csak oktat, de ugyanolyan mértékben nem törekszik a nevelésre is, nem tudja megvalósítani leglényegesebb célját, az életre való előkészítést. Mert mi az élet? Az élet az egyén, a család, a nemzet és az emberség egymás közti viszonyának az eredője. Az iskola tehát akkor nevel az életre — így határozta meg a középiskolai tanárok nemzetközi szervezetének tavaly Rómában tartott XVI. nemzetközi kongresszusa —, ha az erkölcsi és a közösségi öntudat kialakítására törekszik. Az utakat, módokat és az eszközöket az iskolának erre a saját népi közösségében és népi hagyományaiban kell megtalálnia. S ha ez így van, talán nem fölöslegesen kérdezzük: vajon iskolánk szervesen beletagolódik-e azoknak a szellemi, lelki, erkölcsi, sőt bizonyos tekintetben létfenntartási feladatoknak a szolgálatába, amelyek életünk alapjait teszik? Hogyan építhetjük fel a magunk keresztény és magyar társadalmát, ha nincs meg iskoláinkban a hajlékonyság áthidalni azt a szakadékot, amely a tanterv egyoldalúsága miatt közte és életünk között beláthatatlanná tágult? És megvan-e iskoláinkban az a jó nevelői lelkület és gyakorlati pedagógiai készség, amely a bakkalaureátuson túl népi közösségünk életkérdéseit is szemmel tudja tartani. Egytől egyig olyan kérdések, amelyeknek még az elméleti rendszerét sem vettük fontolóra a megoldást követelő tennivalóink sorában. Mindaddig pedig, míg iskoláinknak a hitvallásos és a kisebbségi jellegéből következő sajátos egyéni szelleme és nevelési rendszere meghatározva és kidolgozva nem lesz, nem mondhatjuk, hogy hivatásának azon magaslatán áll, ahol megelégedéssel tekinthetünk jövőt építő működésére.

3. VALLÁSOS SZELLEM.

Szinte lényegbe vágó követelmény, hogy iskoláink hitvallásos jellege ne csak cím, hanem életirányító és átfogó szellem is legyen. Közismert dolog, hogy a háború után Franciaországból kiindulva Nyugat- és Közép-Európa minden országában az ifjúság lelkén hatalmas spirituális forradalom viharzott végig, s ennek eredményeképpen ma mindenütt vallásos élményekben gazdag lelkületű s keresztény világnézetében öntudatos érzésű ifjúsági tömegekkel találkozunk. Olyan erős volt ez az áramlat, hogy még a szovjet-ifjúság lelkét is megérintette. A saját hitvallásos iskoláinkból az egyetemre kerülő magyar ifjúság lelki lanyhaságból és közömbösségből sokan arra következtetnek, hogy a spirituális világforradalom nyom nélkül suhant el fölöttünk, s ezért nem ritka az olyan megjegyzés, hogy még mindig a régi liberális világ racionalizmusa és színtelensége tanyázik intézeteink falai között.

Kár volna ebből érzékenykedést szítani. Meg kell érteni, hogy a mai idők szelleme igényesebb és a lényeg iránt érzékenyebb, mint volt az elmúlt évtizedekben, amikor a kedélyélet bizonyos külsőségekben könnyen és felületesen meg tudott nyugodni. Akár igaz azonban, akár nem az az állítás, hogy iskolalapotáinknak csak a homlokán díszlik a hitvallásos jelző, mindenesetre figyelmeztetés számunkra, hogy a vallásos szellemet, melynek az irányítása és elmélyítése teljesen a mi buzgalmunkon fordul meg, a legmagasabb követelményekig kell fokoznunk. Nem hárítható csupán a vallás-tanár vállaira ez a feladat. A vallásos szellem fontos szerepe az ifjúság értelmi és erkölcsi képzésében csak valamennyi tantárgy s az összes tanárok együttes munkájával valósítható meg. Arra kell törekednünk tehát, hogy a vallásos szellem olyan mértékben hassa át intézeteink levegőjét, hogy öntudatlanul is felszívódják a lelkekbe, mert csak ezzel az erővel nevelhetjük ifjúságunkat a népi közösségünk feladatában is helytálló, becsületes és derék emberekké. Olyan kérdés ez, melynek a módszerein és szempontjain elég sokat nem töprenghetünk, s míg alkalmas megoldásokat nem találunk, intézeteink iránt tartozó feladataink hangsúlyozásában szünetet nem tarthatunk.

4. TANÁRI SZELLEM.

Ha nemcsak külsőségeknek és alárendelt mellékes céloknak a szolgálatát kívánjuk iskoláinktól, hanem elsősorban hivatástudatot és hivatásteljesítést várunk tőle, lehet-e céltudatosabb törekvésünk, mint azon fáradozni, hogy minél magasabb színvonalon tartsuk a működését? Ez az egyetlen mód annak elérésére, hogy értelmiségünk lelki műveltsége, felkészültsége és szelleme, amelynek népünk javára kell bőségesen kamatoznia, ne csak meg tudja állni a helyét a rá váró versenyben, hanem életünket a mai nyomorúságból, rendetlenségéből és összevisszaságából képes is legyen kivezetni.

Ennek a kérdésnek a gyökere a tanár felkészültsége és szelleme. Rajta fordul meg az iskola jellege. Ezért mélyen vallásos lelkületeket, áldozatos szellemeket, öntudatos munkásokat, erkölcsi személyiségeket, széles látókörű, szakjukban elsőrendű, műveltségben az átlagon jóval felülemelkedő, világító, lángoló, hevítő embereket kívánunk és követelünk iskoláink katedráira. Szent áthatódottsággal éreznie kell ma

minden tanárunknak, hogy népi közösségünk sorsa fordul meg azon a lanyhaságon és közömbösségen, vagy azon a buzgóságon és lelkeségen, amellyel kötelességteljesítését hivatásbetöltéssé tudja szélesíteni és magasztosítani. Mindent meg kell tennünk, hogy ez így legyen s a legjobban legyen. Sem helyzetünk, sem a mai idők szellem meg nem engedi, hogy szerény és megalkuvó mértékkel beérjük. Ha a másod- vagy harmadrangúságot, amely pusztá tengődést jelent, nem tartjuk eszményképnek, igen magasra kell kitűznünk a követelményeket. Ez a kérdés rendkívül szerteágazó és sokoldalú: tanárképzésünk hiányosságát éppúgy magában foglalja, mint azoknak az eszközöknek a megfontolását, melyekkel a műveltségi és a tudományos színvonalat biztosítani tartozunk. Egy sereg tennivaló vár itt megoldásra, s míg ezeket tervszerűen munkába nem vesszük, lelkiismeretünk szerint nyugodtak nem lehetünk iskoláink hiánytalan hivatásteljesítésében.

Úgy tudjuk, hogy a római katolikus egyházmegyei tanács húsvétkor középiskolai tanárait kongresszusra hívja össze mindazon kérdések megtárgyalása végett, amelyek iskoláink szellemét, hivatását és a nevelés feladatait érintik. A kezdeményezést melegen üdvözljük, mert ez magában véve is dicséretes szándékot, új tájékozódást és friss szellemet jelent. Magunk részéről úgy látjuk, hogy ennek a kongresszusnak legfontosabb teendője lenne közszellemet és hivatástudatot sugallni iskoláinknak ezeknek az alapvető kérdéseknek a többoldalú, beható megtárgyalásával: *1. A nevelés a tanítással egyenlő értékű feladatnak tekintessék; 2. Középiskoláink munkáját a közösségi feladatok szolgálatának szelleme hassa át; 3. Iskoláinkat a lényegükbe oltott vallásos szellem irányítsa hivatásuk keresésében és betöltésében; 4. A tanári lelkiület elmélyítésére a műveltség és a tudás eszközeinek megszerzése biztosítassék.*